

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Maser

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Maser", i Goldschmidt, M. A.: *M. Goldschmidts Poetiske Skrifter*, udg. af A. Goldschmidt, 1896-98, s. 3. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt12tom-shoot-workid54287/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: M. Goldschmidts Poetiske Skrifter

I

MASER

EN EPISODE AF SIMON LEVIS LIV

(1868)

I*

I Anledning af, at Redaktøren af et Blad, kort efter at jeg havde udgivet »Ravnen«, overraskede mig med den Tjenestebevisning at erklære eller antyde, at han havde kjendt Simon Levi: det var en retskaffen og afholdt Mand — tilskrev jeg vedkommende Redaktør saaledes:

Hr. Redaktør!

De har i Deres agtede Blad omtalt Dem selv som en personlig Bekjendt af en Hr. Simon Levi, hvem jeg har havt Lejlighed til at berøre i min Fortælling »Ravnen«. De ville derfor behageligst tillade, at jeg forespørger hos Dem, om Hr. Simon Levi under sin personlige Omgang med Dem fortalte Dem noget Nærmere om en Hr. Philpots og de særegne Omstændigheder, der indtraadte for Hr. Levi og hans Søster, Frøken Gidel Levi, efter bemeldte Hr. Philpots Død. Hvis disse Omstændigheder ere blevne Dem bekjendte og De ikke selv har Brug for dem, vil De vistnok være saa artig at meddele mig saadanne Træk og Enkeltheder, som

De endnu maatte huske, og som kunne tjene til vor fælles Vens Biografi. Skulde de derimod være Dem ubekjendte, tør jeg maaske gjøre mig Haab om, at De alligevel, naar jeg har fortalt dem, vil i en Anmeldelse sige Deres Publikum, at De kjendte dem i Forvejen; thi det bidrager meget til en Fortællings Værd i samvittighedsfulde Folks Øjne, naar en æret Redaktør optræder som Vidne for dens fuldstændige Paalidelighed.

Ærbødigst
Forfatteren.

Herpaa fik jeg det Svar, at Redaktionen vel ikke for Øjeblikket vidste Noget om, at Hr. Philips var død, eller om, hvad der skete efter hans Død, men at Redaktionen, hvis der offentlig blev meddelt Noget derom, og den fandt Meddelelsen sandsynlig, vilde gjøre sig en Fornøjelse af at attestere dens Sandhed og Virkelighed, fordi dette hører til en af de Maader, hvorpaa en Redaktion gjør sig ligesaa interessant som nyttig.

Dette var mig et meget behageligt Brev; men det undrede mig, at vedkommende Redaktør ikke vidste Besked om den Kjendsgjerning, jeg nærmest sigtede til, eftersom den ikke var af en Art, som let glemmes: — Simon Levi var pludselig blevet meget rig. Omstændighederne, hvorunder det skete, vare i visse Maader poetiske, i andre ikke; men det er dem, jeg nu agter at fortælle.

Simon Levi sad en Fredag Aften i sin lille, tarvelige Stue og nød efter Ugens Slid Sabbatens Hellighed i dybeste Fred. Efter Gudstjenesten havde han med sin Søster Gidel spist en god Suppe og Steg, derpaa sagt Takkebønnen og sunget et Par af Davids Psalmer. Gidel havde sagte nynnnet lidt med, indtil Broderens ensformige, dæmpede Sang og hendes egen Nynnen havde bragt hende til at blunde; hun sad med foldede Arme i et Hjørne af Sofaen og nikkede, og Maaden, hvorpaa hun saa halvt vaagnede og et Øjeblik nynnede igjen, viste, at hun bebrejdede sig selv ikke at synge med, længe efter at Broderen havde ophørt at synge. Han havde fremtaget en Hrummisch (hebraisk Bibel) og var efterhaanden bleven aldeles optaget af Læsningen. Medens han saaledes sad der, med den gamle Fløjlskalot skudt tilbage og en Tot graasprængte Haar strittende frem over Panden, var det egentlig ikke dyb, blid Tro eller Guds frygt, der maalede sig i hans skarpe, kantede Ansigt, skjønt der aabenbart var en religiøs Stemning tilstede. Men der var tillige og væsenlig en ejendommelig Tilfredsstillelse, en dæmpet Triumf, som om han havde en Proces og hørte sine Vidner afgive al den Forklaring, han ønskede. Det var ogsaa en Proces: de sex Hverdage stode i hans Fantasi stævende for den syvende Dags Domstol; med de sex Hverdage fulgte hele Virkeligheden, og Alt tilsammen blev gjort til Intet eller til lutter Skin og Blendværk overfor de store Begivenheder og

de store Forjættelser, som vedkom ham og hans Slægt. Han beviste ikke ud af noget Raisonnement, at Biblen havde Ret; men Biblen beviste ham som eneste Realitet, at alt Andet havde Uret. Engang imellem rakte han uden at vende Blikket fra Bogen Haanden ud og tog lidt af sin Dessert: graa Ærter. Det var dog ikke den Suppe, som almindelig kaldes graa Ærter. Ærterne vare kogte i salt Vand uden at briste og spistes enkeltvis og kolde. Som stor Delikatesse drak han undertiden lidt Øl til. Foragter hans Smag, I kristne Gourmands; men misunder ham hans Mave.

Naar Alt kommer til Alt, kan det være en saadan Mand ligegyldigt, om Rigdommen eller »Lykken«, naar den er paa Vandring, træder ind i hans Hus eller ej. Men Skæbnen vilde det nu saa; det store Budskab kom overraskende, pludseligt og med Magt. Phillips eller Philpots var død barnløs i Buenos Ayres og havde efterladt sin store Formue, efter Fradrag af nogle Legater, til lige Deling mellem Ferdinand Carøe, der havde reddet hans Liv, og Simon Levi, der engang havde staaet ham bi med al sin Formue. Den danske Konsul derovre havde gjort Indberetning om Sagen til Udenrigsministeriet, og en af dettes Embedsmænd, en Legationsraad, havde selv paa taget sig at opsøge Simon Levi for at se, hvordan en Mand og en Jøde saa ud, naar han pludselig blev rig.

Da det bankede paa Døren, antog Levi, at det var Schabbasgoieu — den Kristne, der for

Betaling eller af Venskab paatager sig at pudse Lyset og lægge i Kakkelovnen paa Sabbaten, da man ikke tør røre ved Ild — og efter at have sagt: Kom ind! og hørt Døren aabne og lukke, uden at Tandem paa Lyset blev kortere, sagde Simon uden at vende sit Blik fra Bogen et utaalmodigt: »Nu?» eller egenlig: »Nuh —?»

Den Fremmede forstod det ikke, men fandt maaske sin Fornøjelse i at gjøre Situationen endnu lidt mere pikant, og blev derfor staaende i Tavshed, hvorfor Simon Levi lidt efter tilføjede: »Nuh! Hvorfor snyder De ikke Lyset?»

Den fremmede Herre fandt det morsomt, tog Lysesaxen og pudsede Lyset.

»Se saa til Kakkelovnen,« sagde Levi, stadig med Øjnene i sin Hrummisch.

Legationsraaden følte sig dragen ind i Æventyret som en Haroun al Raschid og nedlod sig ogsaa til den nye Tjeneste, der blev begæret; men Ilden var gaaet ud, og at gjøre Ild paa var ham dog for meget. Han sagde derfor: »Ilden er gaaet ud.«

Stemmen syntes Levi saa underlig fremmed, og han løftede Blikket op fra sin Bog. »Hvad er det?» sagde han ved Synet af den fine, fremmede Herre, »hvad er det? Hvem er De? Hvad vil De her? Hvad har De her at bestille?»

»De bad mig om at lægge i Kakkelovnen.«

»Hvem er De? Hvad vil De?» vedblev Simon Levi ganske uhyggelig tilmode.

»Jeg er kommen for at tale med Kommissionær Levi.«

»Jo, det er mig,« sagde Simon Levi.

»Ja, det formoder jeg. Men jeg skal tillige spørge, om De kan bevise, at De er Hr. Simon Levi.«

»Bevise? Hvem tvivler?«

»Jeg tvivler ikke. Men kan De godtgjøre, at De er den Simon Levi, der er født i Fredericia og har lært Handelen hos en Hr. Heymann?«

»Godtgjøre det? Hvorfor skal jeg godtgjøre det? Jeg kræver ikke min gamle Principal. Han kan ligge rolig i sin Grav, og i Aften er det min Helligaften. Undskyld.«

»Ja, men er det ikke Dem, der har kjendt en Hr. Phillips eller Philpots?«

Nu mærkede Levi, at der var Noget, og det var, som om det elektriske Stød, der gik igjennem ham, meddelte sig hans Søster; men uagtet hun var vaagnet helt op og saa paa den Fremmede med al Magt, gav hun dog intet Tegn paa Liv eller Deltagelse uden ved saa umærkelig som mulig at skille Armene fra hinanden.

»Phillips?« sagde Levi. »Kommer De fra Sydamerika? Vær saa artig at sætte Dem ned.«

»Nej, jeg er Legationsraad — —, og jeg kommer fra Udenrigsministeriet.«

Nu spurgte Levi ikke med Ord; han saa.

Legationsraaden vedblev: »Hr. Phillips eller Philpots er død.«

»Død?!« raabte Levi. »Phillips død! . . .

Stakkelt . . . Boruch dajon emmes!* . . . Hvad døde han af? . . . Um! Um! Phillips død!»

»Ja, og har testamenteret Dem tohundredetusinde Daler.«

»Tohundredetusinde Daler? Mig? Hvem er De?»

»Jeg er Legationsraad — —.«

»Kan De bevise det?»

»Her er mit Kort,« svarede Legationsraaden smilende; »men De kan, hvad Dag De vil, henvende Dem i Ministeriet og faa al nærmere Underretning.«

»Drømmer jeg?» sagde Simon Levi; »Gidel, hørte Du det?»

»Jeg ved ikke, Simon; jeg tror det,« svarede Gidel blidt.

»Hvad sagde han?»

»Han sagde, at Phillips var død og havde testamenteret Dig tohundredetusinde Rigsdaler.«

»Og Du har hørt, at han kalder sig Legationsraad og er sendt fra Udenrigsministeriet?» vedblev Levi med et næsten truende Blik paa den Fremmede — et Blik, der optog hans Signalement og ligesom vilde holde ham fast som Gidsel.

Legationsraaden sagde: »De vil finde Alt, som jeg har sagt, og jeg kan tilføje, at De rimeligvis er bleven forurettet noget. Udenlands tumler man med saadanne Bocr og lader saa lidt som mulig slippe bort. Men 400,000 Rd. er dog og-

*j Velsignet være den retfærdige Dommer!

saa en kjon lille Skilling at dele. Jeg gratulerer Dem. God rolig Nat!«

Da han var gaaet, saa Simon og Gidel paa hinanden med et næsten dumt Blik. De vare udvortes sløve af indre Betagethed. Det er meget mere poetisk at tænke sig en saadan Rigdoms Komme end at opleve den. Naar man tænker sig den, saa er Rigdommen ikke materiel, en Bunke Sølv, Guld eller Sedler, men Længsler Opfyldelse, Idealers Opnaaelse, en stor Mængde Billeder af Lykke, der vise sig paa Tilværelsens Tærskel, medens Sindet mer eller mindre tydelig ser i Baggrunden en besynderlig Lysskikkelse, en Aand, en Fe, selve Lykkens Gudinde, med hvem man føler sig i hemmelighedsfuldt Slægtskab, og ved hvem man et Øjeblik er som omskabt, idealiseret. Kommer derimod Rigdommen i Virkelighed, saa gjør den vel et Øjeblik Overraskelsens store Indtryk; men strax efter opstaa, i Stedet for Fantasiens eller Skjønhedens Billeder, Planer, der møde Begrænsning, maaske Ængstelse. Den virker næsten fysisk, spørger Organerne, hvad Nydelse de ville have, og lader dem paa samme Tid føle deres Endelighed. Som enhver pludselig Realitet passer den sjelden fuldstændig ind i den givne tilvante; den vil i Reglen synes at komme for sildig; der følger en Slags Smerte med, og i et Tilfælde som Levis forøges denne Smerte ved, at selve Rigdommen med al sin Realitet dog mangler Noget: den er kun tilstede som Bebudelse, Pengene ere ikke i Huset.

Endelig fik Simon Levi saa temmelig hele sin Natur tilbage, og han begyndte at tale.

»Rig? Tohundredetusinde Daler . . . Gidel, kan Du forstaa det? Kan Du mærke det paa Dig selv, at Du er en rig Pige — for det er Du! Naar jeg er rig, er Du ogsaa rig — Narrestreger, Du har baaret Halvdelen af min Fattigdom . . . naa, jeg vil ikke sige Halvdelen . . . Men er der sket nogen Forandring? Vi er rige Folk . . . Hvad er det at være rig? Gidel, det svimler for mig. Kan jeg spise mere? Jeg er ikke sulten. Kan jeg drikke mere? Kan jeg strække mig tre Alen og blive en Garder? — Du skal have en sort Silkekjole, Gidel . . . Men naar Du saa har en sort Silkekjole? Engang skal vi Alle lægges i vor Ligkiste, ligesom stakkels Phillips — um! Stakkel! — Vi skal i et Stykke Lærred og med en Smule Jord under vores Hoved — hvad er saa Penge? Kan Du tage dem med? Narrestreger, Noget maa der være derved, en Mand fra Udenrigsministeriet løber ikke med Snak Tohundredetusinde Rigsdaler, totusinde Gange hundrede Rigsbankdalersedler otte-tusinde Rigsdaler om Aaret til 4 pCt., og vil jeg være en Nar og gjøre 4 pCt. — hvad skulde jeg saa tage mig for? — Lad os blot sige 5 pCt., det er 10,000 Rdl. om Aaret 10,000 Daler om Aaret, Gidel! Det er 30 Daler om Dagen Men lad mig in Emmes* have 30 Daler

*) virkelig.

om Dagen! — hvad saa? Tredive Daler om Dagen, hvad er det? — Gidel, jeg vil sige Dig Noget, som vi ikke har talt om, siden vi var ganske smaa Børn: min Ryg er ikke rigtig lige som andre Menneskers. Narrestreger, jeg har baaret paa det nu i saa mange Aar og ikke sagt det; men kunde jeg for 27 Rdl. om Dagen blive af med den lille Pukkel og beholde 3 Rdl. sikkert og blive en ung Mand, eller for 3 Rdl. om Dagen blive af med Pukkelen og beholde 27 Rdl., saa vilde jeg forstaa 30 Daler om Dagen! Men hvad skal jeg nu med 30 Daler om Dagen? Pukkelen bliver, og de 200,000 Daler kommer maaske ikke, og det er bedre ikke at tro derpaa — endskjønt, Narrestreger, en Mand fra Udenrigsministeriet kan ikke holde Folk for Nar — — Gidel, hvad nytter det at være rig, naar man ingen Penge har? Her sidder vi to rige Folk — kan Du se det paa mig? Kan jeg se det paa Dig, Nebbisch*? Hvad mener Vorherre med det? Vil han gjøre Nar af os to Gamle? Naa, lad os sige: han vil ikke gjøre Nar, men at det er hans Vilje, at vi ikke skal mangle paa vore gamle Dage. Velsignet være Gud! — Gidel, jeg vilde ønske, jeg kunde sove inat.*

Han gjorde en Bevægelse som for at gaa ind i sit Sovekammer, men standsede pludselig og sagde:

»Og hvad vil min Broder, den Vindbeutel, sige?«

*| Du Stakkel.

»Han vil blive glad,« sagde Gidel.

»Jo, han vil blive glad! Og hvordan vil han blive glad? Han vil strax laane 400,000 Rd. af mig — Gidel, jeg siger Dig, jeg paalægger Dig: Du maa ikke sige Noget om de 200,000 Rd.«

»Men, Simon, tror Du da, det kan blive skjult?«

»Skjult? Hvem siger, det skal skjules, at jeg har arvet en Smule? Hørte Du ikke selv, han sagde, jeg var bleven snydt, jeg skulde have meget Mere? Hvis de kunde have snydt mig endnu mere, havde de gjort det, Du kan sværge en Ed derpaa! Nu, lad de Schweilim (Kæltringer) til Gjengjæld gjøre mig nogen Gavn — lad os sige — Vorherre bevare's, det være sagt i en god Stund, og jeg vil ikke tages paa Ordet — men lad os sige, de har snydt mig for 180,000 Rd., saa har jeg 20,000 Daler tilovers at fortælle min Broder om, den Vindbeutel.«

»Han er for stolt til at komme og bede Dig om Noget, Simon,« sagde Gidel; »men Maser maa Du jo give, og Du kan ligesaa godt tilbyde ham det som en Fremmed.«

»Min Broder stolt! Jo, han er stolt! Imod hvem? Imod mig, fordi jeg er en fattig Mand! Og imod Dig, fordi Du er en fattig Pige! Men det gjør ikke Noget! Han har Lov til at være stolt! Han skal være Familiens Første! Gjør det Dig ikke ondt, at det ikke er ham, der arver?«

»Simon, Simon dog!« sagde Gidel næsten

grædende; »er det den Velsignelse, som Rigdommen bringer i Huset?»

»Hvad sagde jeg da, Gidel? — Narrestreger, tør Dine Øjne, Din Broder Simon gjør Dig ingen Fortræd. Sig ikke noget ondt Ord om Rigdommen. Den bliver nok til Velsignelse, den skal blive til Velsignelse, med Guds Hjælp! Du og jeg skal have det godt paa vore gamle Dage. Hvem ved, maaske faar Du en Frier . . . och, nu ved jeg, Gidelche, hvorfor Du vil have det bekjendt om alle tohundredetusinde Daler: Du vil forgyldes fra Top til Taa, saa kommer de løbendes!»

Gidel lo og sagde: »Jo, det var Grunden.»

»Hvor gammel er Du, Gidel lebe lang! — lad mig se, syv og fyrre — in Emmes, Gidelche, Du kan blive gift endnu: jeg betaler.»

»Spøg nu ikke saadan, Simon. Lad mig være en gammel Pige og blive hos Dig, til jeg lukker mine Øjne.»

»Gidel, det maa Du ikke tale om. Ved Du, siden jeg er begyndt at blive ældre, har jeg tidt havt en Tanke, og den kom nu igjen med de mange Penge: Hvad nytter det Altsammen til? Alle vi Mennesker skal ud og begraves. Enten skal jeg dø før Dig eller Du før mig, og begge Dele er saa tungt, Gidel.»

»Tal nu ikke derom, Simonche. Vi bliver sammen, vi To.»

»Ja, hvis Du ikke gaar hen og gifter Dig.»

»Simon!»

»Nu, nu, jeg skal aldrig sige det mere, undtagen naar Du forlanger, at Folk skal vide om alle de tohundredetusinde Daler.«

»Naar Du ikke vil have det, Simon, skal jeg ikke tale.«

»Naar Du ikke taler, taler jeg heller ikke. — Lad os nu gaa iseng. God Nat, Gidelche! Prøv nu, hvordan en rig Pige sover!«

Det er nu nødvendigt at sige et Par Ord om den Broder, Simon Levi havde, og hvem han kaldte Vindbeutlen, af mange Grunde. Dels var Broderen en velvoxen, smuk Mand, der havde sluttet sig, rigtignok paa overfladisk Maade, til den kristelige Aand og Tænkemaade og ganske anderledes havde Omgang med Kristne end Simon. Der var i denne hans Lethed Noget, som Simon Levi allerede Aar tilbage havde kaldt Vindbeutleri. Men dernæst havde Broderen i Henhold til sin Omgang med de Kristne kristnet eller moderniseret lidt paa sit Navn. Egenlig hed han Mordochai, men var fra Barn af bleven kaldt Mortche, og den sædvanligste Oversættelse deraf er Marcus. Men da ogsaa dette lød temmelig stærkt jødisk, havde Mortche efterhaanden formildet det til Martin, hvilket for Simon var et nyt Vindbeutleri, skjønt ganske i Enhed med det Øvrige. »Min Broder Mortche Martin,« plejede han at kalde ham, men kun til Søsteren Gidel; thi Simon var endnu en fattig Mand og kritiserede

ikke højt. Men naar der var Anledning, plejede han at tilføje: »Naar Mortche bliver til Martin, hvad bliver saa Simon til?« Saa kunde han sidde og udfinde alle Navne fra Søren til Sidse og halvt ærgre sig, halvt more sig derover; thi hvad skal en fattig Mand gjøre? Han maa efterligne Bien og stræbe at suge lidt Fornøjelse ogsaa af det, der er bittert. Dette var altsaa det andet Vindbeutleri. Det tredje og væsenligste var, at Mortche eller Martin egenlig sad i smaa Kaar, men slog forholdsvis stort paa. Han var nu engang ligesaa sangvinsk, som Simon var melankolsk, antog, at Vorherre nok vilde sørge for ham, blot han holdt sig rask og munter. »Jeg bliver dog aldrig rig nok til at efterlade min Søn og Datter Noget,« sagde han sædvanlig, »lad dem saa have en glad Ungdom med min Kone og mig og lære at omgaas Folk, og efter min Død ville de gjøre, som jeg gjorde efter min salig Faders Død: jeg fik det Brød, jeg skulde have. Hvad nytter det at være kritisch og sætte sig graa Haar i Hovedet før Tiden?« Det kunde Simon Levi ifølge sin Natur ikke tilgive, tilmed da Broderen som Følge af denne Filosofi aldrig havde Noget eller i hvert Fald kun meget Lidt tilovers til Søsteren Gidel, men lod Simon ene sørge for hende. Naar Tanken gik i den Retning, sagde Simon til Gidel: »Din Broder Mortche.«

Af alle Tegn paa, at Mortche eller Martin slog for stort paa, var intet Simon mere ubehageligt end, at han om Sommeren havde Mar-

kiser. Simon boede i en lav Stueetage paa Skyggesiden, Broderen i en 3dje Etage paa Sol-siden, og Simon følte derfor ikke, at Broderen kunde være synderlig plaget af Sol; men Et vidste i alt Fald Simon, og det var, at hans Forældre og Bedsteforældre ikke havde havt Markiser. Disse tre hvide Markiser udenfor Broderens Vinduer vare for ham som Flag, der vajede betydende om en unaturlig Ærgjerrighed, Glæde eller Lystighed, og aldrig kunde han gaa forbi uden at se op og mumle: »Markiser! Vore Owaus Owauscinnu*) Markiser!» — Men det var Altsammen en dulgt Mumlen, Simon var en fattig Mand.

Imidlertid vare Mortches eller Martins Børn blevne fuldvoxne, og han talte om, at hans Søn Frederik — i Synagogen var han ved sin Fødsel bleven kaldt Schlaumo, efter Bedstefaderen; men Schlaumo eller Salomo kan ordret oversættes ved Frederik — skulde overtage Forretningen, og samtidig blev der saa smaat talt om, at Frederik var forelsket i den smukke Rikke Jacobsen. Smuk var hun, og en livlig, god Pige havde hun ogsaa Ord for at være; men det var det Hele; thi Jacobsen kunde netop slaa sig igjennem. Men dette lod ikke til at bekymre Mortche eller Martin; han sagde: »Hvor Meget fik jeg med min Kone?» — Nogen fuldfærdig Forlovelse var det ikke; men man »talte om« de to unge Folk, og Simon Levi kunde, da han ogsaa kjendte den unge Pige,

*) Fædres Fædre.

ikke lade være at føle Noget derved. Han udtalte sig imidlertid ikke derom til Tredjemand; men til Gidel sagde han, første Gang Sagen var paa Bane: »Wenn zwei Meisim tanzen, wer bezohlt die Leisim?«^{*)} Hans Mening var, at eftersom Frederik var et kjønt og flinkt, men uformuende Menneske, burde han gjøre et godt, d. v. s. formuende Parti. Men det er i Grunden et Spørgsmaal, om Simon Levi havde denne Mening uden med Forstanden; af Hjertet kunde han enten blot ønske de to unge Folk god Lykke eller ogsaa, fordi han selv var saa overset, være fornøjet med, at Broderen ikke blev knyttet til en rigere Familie og saa fik fuldstændig Ret med sit »Vindbeutleri«.

Saaledes stode altsaa Sagerne paa det mærkelige Tidspunkt, da Simon Levi fik Budskab om sin store Arv.

Denne Nat sov Simon ikke meget. Saasnart han var fjernet fra Lyset, der havde skinner paa den Fremmede, og fra Gidel, der havde set og hørt ham, tabte Sagen i Tilforladelighed, og han maatte gjenfrembringe den ved Hjælp af Sandsynlighedsberegninger eller rettere ved Overvejelse af det Usandsynlige i, at Nogen her skulde kjende Philpots og vide Noget om hans Ungdomsforhold til ham, Levi, og betjene sig deraf til en grusom

^{*)} 0: Naar to Døde danse, hvo betaler saa Musikanterne

Spøg. Men hvergang Sagen saaledes blev ham sandsynlig, blev den igjen for stor til at kunne være rigtig sand, og en ny Uro fremkom ved Tanken om, hvorvidt han havde Ret til næste Dag, Sabbat, for at faa Vished at gaa til Udenrigsministeriet i en Forretningssag. Han beviste for sig selv, at Synden egentlig ikke var stor eller i det Mindste var tilgivelig, og faldt i en kort Blund derved; men da han vaagnede og stod op, kom Betæneligheden igjen. Dels blev han angst ved Tanken om at staa overfor en Mand, der vilde give ham en pludselig, afgjørende, maaske sønderslaaende Vished, dels havde han en overtroisk Følelse af, at Rigdommen kunde svinde bort, hvis han i ringeste Maade fristede Gud og greb efter den netop paa Sabbaten.

Da han paa samme Tid som ellers kom til Synagogen og upaaagtet som ellers gik til sit Stade i en af de nederste Rækker i Sidegangen, sagde han til sig selv: »Øj, nu skulde der med tommelange Bogstaver staa skrevet paa mig: Her kommer en Mand paa tohundredetusinde Daler — saa skulde vi se! Hvad skulde vi se? Nej, vi skulde ikke se! De vilde spørge: Simon, hvor er de tohundredetusinde Daler?« — Hans Naboer, Folk i smaa Kaar som han selv, hilste ham med Ønsket om en god Sabbat. Da den egenlige Gudstjeneste ikke var begyndt, fik man ogsaa lidt Tid til at spørge hinanden om, hvorledes Ugen var gaaet. En trak jovialt paa Skuldren og sagde, man maatte finde sig i, hvad der blev En undt.

En anden klagede over de daarlige Tider. En Tredje sagde, at han den foregaaende Dag havde gjort en uventet god Handel og tjent tyve Daler. — »Kontant?» spurgte Simon Levi. »Ja.« — »Pyscht, det er Mere, end jeg kan sige!» — Denne Tvetydighed morede ham; men han var besynderlig tilmode: som en Kongesøn, hvis Slægt var bleven opdaget, og hvis Fødselsbeviser vare hos Kongen til Afgjørelse, eller som en Fugl, hvis Vinger skøde ud, og som snart skulde flyve op, til almindelig Forbavselse for dem, der havde troet den en lille, skrutrygget Kommissionær. Som det ofte gaar os, naar vi ret inderlig ønske Noget for os selv: at Hjertet synes at svulme af inderlig Kjærlighed til Gud, der kan give os det Attraaede, saaledes blev Simon meget religiøst rørt og lovede i store, men ubestemte Træk, hvilken Mand han vilde blive for Synagogen og Menigheden. Saa kom en Mand ind, om hvem han vidste, at han ejede en halv Million. Det var en anselig, svær Mand, selvbevidst at se til, men tillige med et Udtryk af Alvor og Fromhed. Han gik op til sin Plads nær ved Bedepulten. En Jomfru, der fra Galleriet ser sin Elsker træde ind, kan ikke følge ham med mere Opmærksomhed end den, hvormed Simon Levis smaa, skarpe Øjne fulgte hvert af denne Mands Skridt. Han blev ikke modtaget af Nogen med slavisk Ærbødighed; Ingen nikkede dybere til ham end han til dem; men alligevel var der i det fortrolige Blik, hvormed de Fornemmere hūste, i den Agtelse, der

laa ligesom i Atmosfæren omkring Manden. Noget, der sagde Simon Levi, at dette ikke erhvervedes ved tohundredetusinde Daler eller Mere, men tillige ved Fødsel, Familieforhold, et helt Livs Virksomhed. Med skarp Forstandighed opfattede han sin egen Persons Begrænsning og følte, at i en vis Henseende vilde Rigdommen blive ham en Smerte. Paany og bestemtere end den foregaaende Aften stod det for ham, at Ingen skulde vide rigtig Besked om Arven, at han ikke vilde søge Rigdommens Pynt, men dens Virkelighed, og saa kom der et Øjeblik, men ogsaa kun et Øjeblik, hvor den blev ham ligegyldig.

Næste Morgen tidlig rejste han til Fabriken ved Helsingør og spurgte Carøes, om de vidste Noget. Han vilde, syntes det, nærme sig Afgjørelsen ad saa lang Omvej som mulig. De svarede, at der var kommet en Forespørgsel; men eftersom Ferdinand og hans Kone vare borte — Ferdinand havde faaet Skib at føre — vidste de ikke Andet end, at der nok var tilfaldet Ferdinand Arv fra Sydamerika.

Levi drog Vejret dybt. Her mødte han altsaa Sagen i Skikkelse af Virkelighed. Han sagde: »Jeg spør, fordi det interesserer mig, at Hr. Carøe bliver rig, og fordi jeg ogsaa faar en Smule ved samme Lejlighed.«

»Skal De da ikke dele lige med Ferdinand?« spurgte man.

»Jeg skal have en Del; men det er store Kæltringer derovre i Sydamerika, og jeg faar ikke

mere end tyvetusinde Daler. Men det er ogsaa godt! Jeg er meget godt fornøjet!»

De umistænksomme Carøes antog det for Sandhed, og Levi følte sig sikker paa, at naar der fra denne Side blev fortalt om Sagen, vilde den blive fremstillet i den Skikkelse, han ønskede.

Men han kunde ikke forhindre, at Rygtet snart udbredte sig i Kjøbenhavn og ikke blot fortalte Sandheden, men langt overdrev den. Som klog Mand valgte han da, ikke at stille sig imod Strømmen, mens den var stærkest.

»Jo,« sagde han, »jeg arver en Million. Vil De give mig nihundredetusinde Daler for den?«

Kom En og spurgte, om det ikke var tohundredetusinde Rigsdaler, saa svarede Levi: »Vil De gjøre Nar af mig? Under De mig ikke mere end tohundredetusinde Daler? Det er trehundredetusinde Rigsdaler og Staldrum og Vognremise og Alting frit i Huset. Værsgo at besøge mig, naar jeg faar min Vognremise.«

Fiffig var han; men han havde ogsaa med snu Folk at gjøre, der ikke let tabte Sporet, om ogsaa han søgte at udviske det. Adskilligt kom imidlertid til og gjorde Folk usikre. Det varede længe, inden Pengene virkelig indløb, saa længe, at man allerede trak paa Smilebaandet ad de Guld- og Sølvgruber, som Simon Levi havde i Peru og Mexico. Da Pengene saa endelig kom, skete det ikke paa engang, men i Terminer, saa at selv velunderrettede Folk modsagde Rygtet om de store Summer. Og dengang var der endnu

ikke i Kjøbenhavn en skarptskuende Ligningskommission, der forhindrede en ærlig Mand uden Borgerskab fra at sidde stille sammenbøjet over sine Rigdomme uden at svare Skat deraf eller endog offentliggjorde ham i »den grønne Bog«.

Saaledes fik Levi sit Ønske opfyldt. Men da saa det Hele eller Størstedelen af Arven var indkommet, grebes han af en stor Inkonsekvens. Han havde lidt saa meget, af Misundelse, af Skadefryd, af alle de Stemninger, som opkom ved Rygternes Skiften. Han var bleven rykket ud fra hele det Lag, den Klasse af Mennesker, han hidtil havde tilhørt, om ikke med Venskab, saa dog med den Slags Kammeratlighed, der kommer af fælles Vilkaar. Et Øjeblik var han blevet dem for rig, et andet Øjeblik havde han kun været en Sæbeboble med Rigdommens Farver; derpaa var igjen kommet en Slags Agtelse, den Agtelse, der socialt altid ydes en fornuende Mand; men hermed var ikke fulgt Venskab og Omgang: han havde faaet Rang i en højere Klasse, men kun en titulær Rang. Personen blev udenfor, var og blev den lille Kommissionær uden Dannelse og uden Indflydelse. Smertet af dette vilde han pludselig svinge Tryllestaven og træde frem i hele sin Herlighed. Han havde paa en Højtid givet 500 Rd. til de Fattige; i den Anledning bærede man ham i Synagogen med en Mitzwo, Fuldbyrdelsen af en Ceremoni ved Thora, og da den Slags Ting ordnes i Forvejen med samme Omhu som nogen Hofceremoni, havde

han kunnet forberede sig paa Dagen og gjøre Anstalt til et stort Festmaal tid hjemme hos sig. Der manglede kun Gjæster; men dem indbød han i Synagogen. Han henvendte sig først, med Angst og Ydmyghed i Hjertet, til hin anselige, rige Mand og bad ham om den Ære o. s. v. Den anselige Mand besluttede, eftersom Indbydelsen kom i Synagogen, at gjøre en Gud velbehagelig Gjerning og nedlade sig; han svarede med sin dybe Gutturalstemme: »Jo; hvorfor ikke? For en Gangs Skyld. Jeg vil komme.« Andre svarede paa mere dannet Maade Ja, atter Andre undskyldte sig. Levi indbød ogsaa et Par Fatigere, gamle Bekjendte. En af dem havde nøje givet Agt paa, hvem han først indbød, og svarede: »Jeg er for simpel til Jert ny Kompagni. Lige Børn lege bedst.« Der var for Simon en grum Ironi i de sidste Ord, og mod Sædvane havde han ikke et Ord rede til Svar.

Selskabet begav sig hjem til ham, og egentlig gik Alt meget ordenligt, undtagen for Simon. Han kunde atter og atter sige sig selv: »Jeg er en Mand paa tohundredetusinde Daler«; men han var ikke istand til at skyde sig selv personlig i Vejret og udføre en Værts Rolle med Frihed. Han vidste, at Værten vel er den Ringeste i sin Stue, men dog tillige den Første, at han skal hædre den mest ansete Gjæst paa den rette Maade, o. s. v. Men hvergang han med en Værts Ret vilde nærme sig hin anselige Mand, følte han sig som i Skyggen af et Taarn, der ragede op over

ham, ikke blot i Forhold af 500,000 til 200,000, men med det Ubeskrivelige, mange Aars Avtoritet. Uvilkaarlig var han efter nogle Minuters Forløb kommen til at staa i en Krog, i Samtale med den fattigste Gjæst. Han følte det Skjæve i sin Stilling og greb enhver Lejlighed til at komme ud af Stuen og være borte fra det Hele. De to aldrende Søskende havde et skrækkeligt Øjeblik i Sovekamret. Man skulde gaa tilbords, og Simon mente, at Gidel skulde gaa ind og tage den fornemme Mand. Gidel vilde nok gaa ind, men mente, at den fornemme Mand maatte tage hende; »men hvis han ikke gjør det, Simon?» — »Hvis han ikke gjør det?» sagde Simon blegnende af Angst og Vrede og ude af Stand til at røre sig. — »Simon leb,« sagde endelig Gidel, »tilbords maa de. Gaa Du ind og sig til ham: Seid mauchel*), og før ham tilbords.« — Simon svarede efter nogen Tøven: »Jeg vil gaa ind og sige ham: Seid mauchel, og naar han ikke vil være mig mauchel — na! saa lever jeg dog imorgen, hvis det er den almægtige Guds Vilje!«

Ved Bordet kunde naturligvis ikke indtræde den Selskabelighedstone, som beror paa Fællesskab i aandige Interesser. Hvor høj Betydning Religionen end har, er det dog hverken i Kirken eller i Synagogen, at man iflæng skal vælge sit Selskab. Men der vil blandt tilfældig sammenførte Jøder i Reglen være noget Fælles, som Under-

*) Undskyld.

holdningen kan ty til, og det er Interessen for »polske« Historier. En besynderlig Naivitet blandet med Fiffighed, Uforskammethed, slaaende, funklende Vid, Selvironi, synes fortrinsvis at udmærke de polske Jøder, og Anekdoter om dem spredtes fra Leipzig Messen ud over alle de Lande, hvor Jøderne forstaa det Jargon, den Blanding af Tysk og Hebraisk, som kaldes »Mauscheln«, og som ved sin ejendommelige Rhythmus og sine Ordspil giver disse Historier deres egenlige Kryderi. Under Maaltidet, som i Førstningen var tavst og stift, begyndte først En at fortælle sin Sidemand en saadan Historie, en Anden huskede en, som ogsaa var god, og en Tredje havde hørt en ny. Snart var man saa gemytlig, som fælles Latter kan gjøre et Selskab. Den anselige Mand gjorde ikke Fordring paa at føre Ordet, men tillod godmodig, at man morede ham med at fortælle. Ved at iagttage denne Sagernes lykkelige Gang svømmede Simon Levi i Henrykkelse og begyndte at tro sig en sand Balboes, en stor Vært. Men Skæbnen vilde, at han af ganske Lidet skulde styrtes fra sin Højde. I et kristent Bordselskab, hvor der blev fortalt saa muntre Historier, vilde Stemningen stige og blive forhøjet af Vinen. Men Jøderne drikke meget lidt. De komme ikke let ud af deres Natur, ud af den hele Besindighed, passende for praktiske Folk og for religiøse Folk, som vide, at Maaltidet skal endes med en værdig Fremsigelse af den lange hebraiske Takkebøn. Man ophører aldrig ganske at være en

Menighed, hvis religiøse Præg er blandet med et nationalt. Derfor skete det, at den Gemytlighed, som de polske Historier havde fremkaldt, slog over i en vis hjertelig, fortrolig Tale om jødiske Forhold i Almindelighed, om Jødernes Skæbne her og i andre Lande. Etsteds var der en Forfølgelse at omtale, et andet Sted havde en eller flere Jøder svunget sig højt. Jødernes Fejl blev omtalte, og som Exempel blev nævnet En, der etsteds udfordrede de Kristne med sin Rigdom, altid vilde trænge sig frem, intrigerede, gjorde sig vigtig, men var bleven ydmyget.

Den anselige Mand tog nu Ordet og sagde: »Geschieht ihm Recht! Hrutzpo!*) Der skete ham ganske Ret! Man stiller sig ikke paa Taaspidserne, om ogsaa man er en rig Mand. Penge er Meget. Penge er ikke Alt.»

Den anselige Mand tænkte maaske ved disse Ord aldeles ikke paa Simon Levi, og de Andre heller ikke, i første Øjeblik. Men Simon fornam dem strax som en Hentydning, og mulig var det Udtrykket i hans Ansigt, der bragte de Andre til at høre Ordene endnu engang. Selve Samtalens Natur havde hidført en Pausse; nu blev den pinlig, og Ingen kunde komme ud over den. Der faldt et Vink om, at det var Tid at bensché (sige Bordbønnen), og Simon kom derved ud af den Art Stivkrampe, som havde betaget ham. Men han forglemte sig i den Grad, at han, i Stedet for at

*) Uforskamthed.

indbyde den Værdigste eller Fornemste til at sige Bønnen for, selv sagde den. Medens han med alle ydre Tegn paa Devotion, med lukkede Øjne og gyngende Overkrop, fremsagde Bønnen, huskede han sin Fejl, fortrød den, men var dog paa en Maade tilfreds med den, af Trods og Vrede, tænkte paa sin Rigdom, fandt den utilstrækkelig, var ulykkelig.

Da det Hele var forbi og Gjæsterne vare gaaede, sagde Simon Levi efter en lang Tavshed til sin Søster: »Na, en Gang er ingen Gang! En Gang har jeg været meschugge*).* Efter ny, lang Tavshed tilføjede han med den besynderlige jødiske Selvironi: »Hør, Gidel, ved Du hvad? Jeg forstaar det ikke. Man siger jo, at Lykken er en Nekeivo**). Nu, hun skal være velkommen! Men hvad vilde hun hos mig? Jeg forstaar det ikke. Hvorfor gik hun ikke helier til en ung, smuk Mand? Kan Du forklare mig det?«

Gidel svarede: »Vil Du vide det, Simon?«

»Om jeg vil vide det! Hvorfor spør man? Kan Du svare?«

»Fordi en ung Mand maaske vilde beholde Alting selv; men Du kan give unge Mænd.«

»Um!« sagde Simon og kom pludselig tilbage i en Tankeretning, der slet ikke var ham behagelig.

*) Gal. — Men der er noget uoversætteligt Komisk i Ordet meschugge.

***) Kvinde.

Længe før han fik alle tohundredetusinde Daler under Laas og Lukke, strax ved første Indbetaling, var et pinligt Spørgsmaal indtraadt for Simon Levi. Det var om Maser. Ifølge Loven skal man give Tiendedelen af, hvad man erhverver, til de Fattige, og der er mange flere Jøder, end man tror, som den Dag idag efterkomme denne rent moralske Lov. Men da Simon Levi begyndte at tænke paa denne Pligt og anstille Betragtninger derover, syntes der ham en stor Forskjel mellem, om en Mand sad i et jevnt Erhverv og deraf aarlig gav Tiende, eller om han pludselig fik en stor Driftskapital. Skulde han ifølge Lovens Bogstav give Tiendedelen af den hele Kapital, altsaa 20,000 Rd., eller aarlig Tiendedelen af Kapitalens Renter? Tilsyneladende vilde Resultatet i begge Tilfælde blive et og det samme; men Regningen var denne: Hvis jeg paa engang giver 20,000 Rd., saa maa jeg fremtidig hvert Aar endvidere give Tiendedelen af Renterne af de øvrige 180,000 Rd., hvorimod, hvis jeg beholder de 20,000 Rd., saa kan jeg aarlig give Renterne af dem, og det kan da forslaa for det Hele. »Tyvetusinde Rigsdaler paa engang!« tilføjede Simon ved sig selv. »Hvilken retskaffen Kjøbenhavner vil give 20,000 Rd. paa engang, fordi han faar en Smule Arv fra Sydamerika? Hvem vilde være nærmest dertil? Min Broder! Trænger han? Har han ikke Brødet i Huset? Fik han tyvetusinde Daler, han vilde flyve op og skrike Kykiliky som en Hane og træde mig paa

Nakken og være den Første i Familien, og saa vilde han spekulere med mine Penge og ruinere sig selv, den Vindbeutel!»

Men hermed var Sagen ingenlunde afgjort. Sæt ogsaa, at hans Angivelse kunde staa som officiel overfor Vorherre, at han med Rette kunde betragte sig som ansvarlig og skatskyldig Ejer af ikkun 20,000 Rd. og beholde Resten ganske for sig selv, saa havde han dog anbragt Pengene saaledes, at han af nogle fik 5 eller 6, undertiden 7 pCt., af andre ikkun 4 pCt. Hvilke af disse vare Vorherres? Den officielle Rentefod var 4 pCt.

Endelig blev Sagen fuldstændig indviklet ved en sidste Omstændighed. Vi have set, at Levi paa hin Højtid gav 500 Rd. til de Fattige. I Forvejen havde han givet sin Broder Mortche eller Martin 1000 Rd. og trøt at gjøre en god Handel derved. Broderen var kommen til ham, og med den Lethed, Frotrolighed eller Nedlathed, som Simon ikke kunde modstaa, havde han faaet ham til at tale og indrømme, skjønt ubestemt, at Arven var en ganske god Sum Penge. Saa havde Broderen ganske som i Forbigaaende hentydet til en Vexel paa 1000 Rd., han skulde betale, og Simon havde, for ikke at bøde med en højere Sum for sin uforsigtige Tale, strax sagt til Broderen: Lad det være Maser.* Og saa havde Broderen taget derimod, tilsyneladende hjertelig tilfreds, men overbevist om, at der var meget, meget Mere, at Simon for Gud stod i Gjæld til ham.

Dette var altsaa 1,500 Rd., og desuden havde Simon i Stilhed givet hist og her nogle Summer til Beløb af et Par hundrede Rigsdaler, hvilke han knap nænnede at sætte Vorherre paa Regning, fordi denne Velgjørenhed havde foraarsaget ham selv Glæde; men han førte dem dog tilbogs. Ialt ca. 1,700 Rd.

Hvis man nu har Taalmodighed til at gjøre en Talberegning, saa vil man se, at — Levis officielle Angivelse af Arven til 20,000 Rd. forudsat som rigtig — hans Aars-Indtægt af Arven, efter 4 pCt.-Rentefoden, var 800 Rd.; han stod altsaa ifølge denne Regning i Forskud for Vorherre med ikke mindre end 900 Rd.

Endog hvis Renten af de 20,000 Rd. blev ansat saa urimelig højt som til 7 pCt., altsaa til 1,400 Rd., stod han i Forskud med 300 Rd.

Og det eneste Ubehagelige ved denne gunstige Status var, at den kun var officiel, at Samvittigheden kunde gjøre en anden Regning og ikke havde anden Undskyldning end, at siden han ikke havde den hele Fornøjelse af Rigdommen, burde han heller ikke betale hel Skat af den. Men der er maaske mangan æret Medborger, der ved Selvangivelse til Indkomstskat kommer i et lignende Dilemma overfor Spørgsmaalet om, hvad der er Formue, og hvad der er Indtægt, hvor højt han efter sin Følelse bør beskattes, og hvor højt Ligningskommissionen vilde tro at kunne sætte ham.

Uroligheden ved at bære paa to forskjellige Regnskaber, der aldeles ikke vilde stemme, forblev i Levis Sind og bragte ham undertiden til at gjøre Ting, man ikke kunde forstaa. Saaledes kom han engang op paa en Maleri-Auktion, ikke for at kjøbe, men for at være mellem Godtfolk og faa sig en Passiar, eftersom han nu saa ofte kjedede sig. Deroppe var en Kunstkjender eller Kunstnynder, som ved at støde sammen med Levi og se paa ham vel ikke tiltroede ham Kunstbegejstring, men antog, at han var Kjøber. Han fortalte Levi, at især nogle af Malerierne fortjente Opmærksomhed; Kunstneren var død, havde i levende Live stridt mod Forladthed og Fattigdom, og nu først erkjendtes hans Talent. Levi købte paa engang for over tusinde Daler, hvilket dels kom af, at han med Et følte sig mindet om Maser og i Kunstnerne saa nogle af de Fattige, han strengt taget skyldte Penge; men dels vilde han ogsaa lade den Kristne se, at man ikke forgæves gjorde Appel til en Jøde, og endelig havde han saa mange tomme Vægge hjemme. Strax efter indfandt sig den urolige Uvished om, paa hvilken Konto de tusinde Daler skulde sættes. Vare de nyt Forsknd for Vorherre eller Afbetaling paa Gjælden eller ingen af Delene, eftersom han dog selv havde faaet Malerierne? Men, som han ganske rigtig sagde til sig selv, vilde han nogensinde for sin egen Persons Skyld have tilladt sig den Overdaad at kjøbe Malerier? Vilde han ikke

ladet sig nøje med Kobberstik eller Lithografier?
Paa hvis Regning kom altsaa de 1000 Rd.?

Hans Forstand, der kun altfor godt kjendte Loven, gav Svaret overordenlig klart og ubehageligt; hans Sind hyllede sig i Dunkelhed og fandt Skjul, men aldrig tilfulde.

Hvis et Menneske bestandig skulde tænke paa sin Overtrædelse eller sit Mellemværende med Vorherre, maatte han enten bringe det til fuldstændig Afsoning eller gaa fra Forstanden. Den milde Natur, der har gjort os skrøbelige, har ogsaa til en vis Grad givet os et Middel imod Skrøbelighedens Angst: vi kunne tænke paa andre Ting. Og Simon Levi fik for en Stund andre Ting at tænke paa, nærmest som Følge af selve Malerikjøbet. Det henlede paany Folks Opmærksomhed paa ham og hans Formuenhed, og man kom til det Resultat, at han var meget rig, men ikke forstod at omgaas Penge. Man mente, kort sagt, at han havde en Schrull*). Dette foranledigede, at en Mand henvendte sig til ham med et Forslag. Der var en meget fornem, men ogsaa meget forgjældet Person i Udlandet, som vilde rejse et Laan og give Pant, rigtignok kun paa 6te eller 7de Prioritet i sine Ejendomme; men den regerende Fyrste, hans Slægtning, som ikke netop vilde garantere Laanet, interesserede sig dog for det og vilde gjøre vedkommende

*) Et Ord, hvis Mening ligger omtrent midtvejs mellem Overspændthed og en Skruet løs.

Laangiver til Ridder. Trods al Simon Levis Forstandighed blussede det i hans Sind ved denne Fristelse. Hans Rigdom havde hidtil givet ham saa ringe Tilfredsstillelse, saa lidt baade af ydre Agtelse og indre Ro. Selv i sin Familie var han ikke sikker paa at være den Første; hans joviale, velvoxne Broder, der tog imod hans Penge, behøvede kun at vise sig for at rage op over ham. Men hvis han fik en Ridderorden! Hvis det stod i Aviserne, at Partikulier S. Levi allernaadigst var udnævnt til Ridder af den og den Orden! De, som kjendte ham, vilde spørge, hvad han da havde gjort. *Naa, saa spør de! Folk bli'er ogsaa kjede af at spørge, naar de ikke faa Svar. Lad dem pille derved. Efter nogen Tids Forløb sidder Ordenen dog ganske fast og ser ud som en anden Fortjeneste. Og naar jeg om Schabbas kommer med Gidel under Armen fra Schulen*), og vi gaa op ad Nørregade til Volden, forbi Brandvagten, saa maa Brandvagten præsentere Gevær, og gaa vi rundt til Amalienborg, saa maa Garderne med deres store Huer præsentere Gevær! Der er ingen Snak! De maa! Hvilken S'hrie**) for Gidel, Stakket, at opleve det! Og kommer jeg til min Broder — Narrestreger, naar det har staaet i Aviserne, maa han respektere det, og tænker han, saa tænker jeg med og siger til mig

*) Synagogen.

**) Frydefuld Begunstigelse.

selv: Naar man er en Kötzin*), kan man købe en Orden, — hvad gjør Du mig saa?»

Det undgik imidlertid ikke Simon Levis Opmærksomhed, at naar en simpel Kommissionær henvendte sig til ham i en saadan Sag, saa maatte der være noget ikke ganske Rent ved den i finansiel Henseende. Det var ham tydeligt, at han skulde tabe Penge; han vilde blot se klart og vide, hvor megen virkelig Sikkerhed der var, og hvor Meget der skulde gaa i Løbet. Da Underhandlingerne begyndte, vilde man ikke rigtig ud med Sproget, rimeligvis fordi der slet intet Solidt var, og saa viste sig en ny, uventet Vanskelighed. Da man paa vedkommende Sted fik nøjagtig Underretning om, hvem der skulde have Ordenen, blev man betænkelig. Forholdene vare af den Art, at man i Øjeblikket ikke vilde prostituere sig ved at dekorere en Mand, der vel, som det syntes, var ærlig og uberygtet, men var en lille Jøde i en af Smaagaderne, ikke engang en Vexeler, endstige Bankier. Herom fik Levi dog Intet at vide. Man holdt ham hen for dog maaske, hvis alt Andet slog fejl, at bruge ham. Vedkommende fornemme Person tilskrev ham endog flere nedladende Breve, hvori han hentydede til, hvor smukt det vilde være, om han, Levi, først indlagde sig Fortjenesten og saa ventede Lønnen. Men saa dum var Simon Levi ikke.

*) Rigmand.

Imedens Levi var beskæftiget med dette Fata Morgana, kom han ogsaa i Ro med sin Samvittighed. Han besluttede at stifte et Legat; efter hans Død skulde der oprettes en Stiftelse for gamle Jomfruer, som skulde bære Navnet: Ridder S. Levis og Søster Gidel Levis Stiftelse. Engang hvert Aar skulde der holdes en særlig Gudstjeneste, hvorved hans Navn skulde mindes og en Sang afsynges. Han nød i Tankerne Ceremonien, som om han var tilstede. Med Hensyn til sit Regnskab sagde han da til sig selv: »Svirer jeg? Drikker jeg? Spiller jeg? Vil jeg øde de Penge, Vorherre har sendt mig? Saa lidt vil jeg øde dem, at der skal blive flere! Hvor kunde Han, med Respekt at sige, have faaet en bedre Bestyrer end mig, naar bare jeg ogsaa maa have en Smule min fri Vilje?»

Dette var en lykkelig Tid for Levi; men som al Lykke, der er for meget grundet paa Fantasi, skulde den ikke være varig, og Stødet, der kom, førtes ikke fra en Side alene.

Et Uvejr var draget op tæt ved. Simons Broder Mortche eller Martin var nu engang af en sangvinsk Natur, og de tusinde Daler, han havde faaet, tilligemed Forvisningen om betydeligt Mere, der i Øjeblikket blev forholdt ham, bragte ham til at spekulere. I Stedet for at overgive Forretningen til sin Søn og lade ham gifte sig tog han selv fat med ny Iver, »for at Søn og Svigerdatter skulde gaa ind til noget Betydeligt«. Ved en saadan Lejlighed er Planen meget simpel:

man kjøber paa Kredit i store Partier, og man skaffer sig en forholdsvis stor Fordel ved at sælge sig en forholdsvis stor Fordel ved at sælge sig paa Kredit i mindre Partier, og saalænge Ens udestaaende Fordringer rigtig komme ind, er der et virkeligt Overskud. Omstændighederne vare Mortche gunstige; Folk gave ham Kredit, dels fordi han var godt lidt, dels fordi man baade her og i Hamborg antog, at hans Broder stod bagved. En Tidlang indkom ogsaa hans Tilgodehavende saa prompte som ved et Uhrværk; han betalte sine Kreditorer, fik ny Kredit, udvidede sig. Han havde taget Borgerskab som Grosserer. Nu skulde Sønnen være hans Kompagnon; der blev officielt friet hos Jacobsens, og Brylluppet fastsattes til Efteraaret. Saa blev der megen Festlighed i de to Familier. Simon Levi saa Broderen alt mere true med at blive »Familiens Første«, men fandt sig deri og deltog med stille Værdighed i Festlighederne: hans Blik var fæstet paa det kommende Ridderkors.

Men pludselig gik et hamborgsk Hus fallit, og derved faldt en af Støtterne for den store, men skrøbelige Bygning, Mortche Levi i Hast havde rejst. Faren laa ikke blot i, at man skyldte dette Hus Penge, men ogsaa og væsenlig deri, at det havde været indviklet med en Mængde Kjøbmænd i Provinserne, Huset M. Levis Debitorer. Hvor mange af dem vilde staa? Hist og her var det øjensynligt, at man kunde frelse sine Penge ved at behandle vedkommende Kjøbmænd skaansomt eller endog hjælpe dem over Krisen.

Kort sagt: Huset Mortche Levi behøvede Penge og atter Penge.

Hvo var nærmere end Simon? Mortche gik ogsaa strax til ham, men i en højst ulykkelig Stund; thi Simon havde netop faaet at vide, at den fornemme Person havde hjulpet sig ad anden Vej: det lysende Ordenskors var forsvundet fra Synskredsen, han sad i Mørke, ligesom sunken ned i en dyb Brønd, og følte sig ynkelig lille, vred paa Skæbnen, vred paa sig selv, fordi han havde haabet, trot og været en Beheimo^{*)}.

Mortche saa et mørkt Ansigt, men antog, at Simon vidste om det Indtrufne, og var selv fra gammel Tid vant til den Kjendsgjerning, at en Mand, der skal ud med Penge, er som Is og lempelig maa tões op. I dette Tilfælde antog han dog, at der ikke behøvedes store Anstrengelser. Han havde ikke tabt den stolte Følelse af at være Grosserer. Han følte sig overbevist om, at hans »Hus« egenlig var godt og hans Forretning »smuk«; der behøvedes ikke en Gave, men et Laan, som kunde hjælpe ham ud af en øjeblikkelig Forlegenhed og løfte ham endnu højere end før. Han anede ikke, at dette var det største Offer, han for Øjeblikket kunde forlange af Broderen: Simon skulde løfte ham og derved trykke sig selv endnu mere ned! Alt Haab skulde Simon opgive for sig selv og blot gjøre Broderen stor!

^{*)} Været en Dumrian, ladet sig narre.

Mortche fremførte altsaa Sagen aldeles forretningsmæssig, viste Forlegenhedens Art og forlangte af Broderen, ikke en bestemt Sum, men en Tilsigelse om at ville hjælpe efter Omstændighederne, mod sædvanlig Garanti og sædvanlig Rente.

Efter en Pavsse sagde Simon: »Hør nu, Mortche, jeg maa sige Dig det, Du er ingen solid Kjøbmand.«

»En stor Nyhed!« svarede Mortche, idet han tvang sig til at le; »hvor skulde den Soliditet komme fra? Hvad vor salig Fader efterlod, ved Gud og hver Mand, og anden Arv har jeg ikke faaet.«

»Det er ikke det,« vedblev Simon; »det er ikke det, at Du er en Dalpher*); mangen Mand begynder med Ingenting; men han venter med at slaa ud, til han har Noget. Da Du var en lille Mand, skulde Du have tre store Markiser, og da Du fik Lidt mellem Hænderne, skulde Du give Kredit herfra til Ringkjøbing og fra Skagen til Neumünster — spærre Øjnene op paa Folk over det hele Land, pyscht!«

»Naa,« svarede Broderen, »naar det efter Himlens Vilje gaar en Mand skjævt, maa han høre Noget. Jeg har gjort mit Bedste; men maaske har jeg fejlet. Jeg har fejlet. Oschamti, Bogadti**). . . . skal jeg sige hele Ramsen, Simon?«

*) Uformuende.

***) Begyndelsesordene af den store jødiske Syndsbekjendelse.

»Du skal ikke sige hele Ramsen. Hvem er jeg? En Synder for Gud. Du skal kun indrømme mig det, at Du er ingen solid Kjøbmand.«

»Det har jeg sagt. Men nu siger jeg endnu en Ting, Simon: Jeg har trot, at Du var et godt Menneske.«

»Naar man giver sin sidste Skilling bort, er man et godt Menneske.«

»Det er der ikke Tale om. Du kan gi'e eller lade være at gi'e — skjønt, hvem taler om at gi'e? Du kan laane eller lade være at laane. Men Du tør ikke bebrejde Din Broder Noget, naar Vorherre har rørt ved ham.«

»Jeg bebrejder ikke! Jeg siger ikke Andet end, hvad jeg kan forsvare for Gud: Du er ingen solid Kjøbmand. Og hvorfor siger jeg det? For at bebrejde Dig det? Vorherre bevare mig! Hvad kan Du gjøre derfor? Saadan er Du. Men naar Du selv kommer og siger, jeg skal hjælpe Dig, saa siger jeg: Mortche, jeg kjender Dig. Hvad der staar paa Debet-Siden, ser Du rosenrødt, og hvad der staar paa Kredit-Siden, ser Du liljehvidt. Det er Din Natur; jeg bebrejder Dig det ikke. Jeg bebrejde? — Men naar jeg skal sætte min Smule Penge i Din Forretning, saa vil jeg ikke forlade mig paa Dine Beregninger — ikke fordi Du vil narre mig, men fordi Du ser paa Din Maade — og derfor siger jeg: Lad et Par Forretningsmænd, virkelige Forretningsmænd, opgjøre Din Status, lad Alting blive klart og lyst som Dagen, og saa vil vi se.«

Mortche kunde ikke for sig selv nægte, at der var nogen Billighed deri, endskjønt han naturligtvis langt vilde have foretrukket, at Sagen var gaaet stille af og ingen Fremmed havde faaet Adgang til hans Bøger. Han havde nu ogsaa en Anelse om, at selv naar Simons foreløbige Betingelse blev opfyldt, vilde Sagen ikke gaa ganske glat. Men han havde ikke Andet at gjøre. At søge Hjælp hos Andre og derved tilkjendegive, at hans Broder ansaa hans Stilling for haabløs, vilde strax føre ham i Fordærvelse.

Inden han forlod Huset, vilde han dog skaffe sig en Forbundsfølge til at føre hans Sag, medens han var borte. Han gik ind til Søsteren og fortalte hende, at hans Hus var i Fare. Gidel havde i nogen Tid skrantet, og hun var denne Dag meget lidende og nervesvag. Hun brast i høj Grad.

Denne stærke Medfølelse skar Simon i Hjertet som en Utaknemlighed og Tilsidesættelse imod ham. Han kunde ikke forstaa hendes Kjærlighed eller tilsyneladende Forkjærlighed for Broderen, og hun kunde vel knap forstaa den selv. Hun elskede Simon uden at tænke derover, uden at have faaet sin Kjærlighed maalt eller sat paa Prøve. Han var paa en Maade hende selv. Mortche elskede hun, ikke »fordi«, men »uagtet«, tiltrods for det, som Simon kaldte hans Vindbeutleri, men ogsaa fordi han var gift og havde Børn, samt endelig fordi Mortche i sit Væsen havde Noget, der bragte Fornøjelighed, et Pust

fra en livligere Verden, et Glimt af Poesi. Og nu vilde Verden lægge sin klamme Haand paa denne eneste poetiske Blomst, hun kjendte.

Simon fandt sig i Tilsidesættelsen, eller hans Mismod over hende var snart forbi; men han lod sig ikke røkke; han stod bag en stærk Forskansning. Til hendes bedste Argumenter svarede han: »Naar en Mand bringer mig en Sæk uden Bund og forlanger, jeg skal fylde den, saa svarer jeg: Lad sy Bund i Din Sæk, min gode Mand, og kom saa igjen. Basta!«

Kort Tid efter bragte Mortche den Opgjørelse, som Simon havde forlangt. Den var underskrevet af to vederhæftige Mænd og gik ud paa, at Huset M. Levi under de forhaandenværende Omstændigheder behøvede 20,000 Rd.

Simon skreg højt som i legemlig Smerte. Dels syntes Summen ham for stor, dels havde den i Størrelse en uhyggelig Lighed med hin Sum, som han skulde have betalt i Maser, men hvoraf han kun betalte Renten. Han havde betalt mere end Renten; foruden de Summer, vi allerede kjende, havde han efterhaanden i Velgjørenhed tilføjet ikke Ubetydeligt. Han stod efter det dobbelte eller tvetydige Bogholderi, som han havde foretrukket og vænnet sig til, i anseligt Forskud for Vorherre, og alligevel blev nu den hele Sum forlangt: Maser af alle 200,000 Rd. Der var heri noget sælsomt Drillende, som tirrede ham til Modstand. Det Hele syntes ham en Sammensværgelse, hvorved man saa smaat lo i Skæget

og vilde gjøre ham til hans Broders Fodskammel. Der var noget særeget, ikke egenlig Uretfærdigt, men Underfundigt heri, som bragte det Onde i ham til at rejse sig: han vilde under den Tvang og paa den Maade ikke gjøre Godt.

Skjønt han allerede havde taget sin Beslutning, gjennemlæste han dog Papirerne med tilsyneladende stor Opmærksomhed og sagde endelig: »Det er klart og lyst som Dagen! Tyvetusinde Daler til Dine Kreditorer!«

»Ja,« sagde Mortche; »men saa er der Udsigter til, at alle udestaaende Fordringer vil komme ind.«

»Udsigter? Jo, Udsigter. Lange Udsigter. — Og hvis de ikke kommer ind? Og hvis Huset M. Levi imidlertid spekulerer og igjen kommer i Underballance? Nej, Mortche, Du er min Broder, og hvad Tjeneste jeg kan gjøre Dig, vil jeg gjøre Dig; men jeg betaler ikke Dine Kreditorer.«

»Men, Simon, saa maa jeg jo gaa fallit!«

»Saa gaar Du fallit. Man har set større Huse gaa fallit.«

Forgæves udhævede Broderen, hvilken Tort det vilde være for hele Familien, hvis han gik fallit, forgæves hentydede han til, at hans Søns Giftermaal rimeligvis vilde gaa overstyr — Simon havde faaet sit Nej sagt og tilføjede blot: »Fordi Du gjør Gjæld, skal jeg betale! Fordi der skal være Bal, skal der danses paa mit Hoved! Na, nit! Lad Alting blive fejlet rent! De løber vel

ikke bort imens med Rikke Jacobsen, og har jeg en Smule, bliver der ogsaa en Smule til Din Frederik.«

»Det vil sige,« raabte Broderen, »Du vil have Rachmonus (Barmhertighed) og give os Almisse! Jeg skal komme til Dig og faa Ugepenge af den Maser, Du har at betale! Nej, Simon, ikke endnu! Først vil jeg sælge Alt, min Smule Sølvtøj, Dynen af min Seng — hvad vil jeg ikke gjøre! — Du slaar Haanden af mig — Gud vil hjælpe!«

Den kolde Sved stod Simon paa Panden, da Broderen med disse Ord gik ud af Døren; men det Gode i ham havde ikke Magt til at kalde ham tilbage. Han vilde ikke betale Mortches Kreditorer, han vilde se ham gaa fallit; han vilde selv være den Første i Familien og saa hjælpe efter sin egen »fri Vilje«.

Trods hine stærke Ord mente Broderen dog ikke, at Alt endnu var afgjort, han stolede paa Søsteren. Men Gidels Ildebefindende var tiltaget, Smerten sløvede hende, og hun blev paa en Maade, som Mortche ikke kunde beregne, et Redskab imod ham; thi Deltagelsen og Bekymringen for Gidel var en ny og hemmelig Undskyldningsgrund for Simon med Hensyn til Broderen: Naar han saa fuldstændig, som han gjorde, tog sig af hende, kunde han vende Ansigtet bort fra mere tvivlsomme Pligter.

Men det stod skrevet i Skæbnens Bog, at netop der, hvor Simon vilde glemme, skulde han paa egen Maade blive mindet.

Der blev Intet sparet paa Gidel; hun havde ikke blot en af Byens berømteste Læger, men de bedste jødiske Vaagekoner; der blev lagt Halm udenfor Huset, for at hun skulde kunne sove. Hvergang Simon kom ud paa Gaden, gjorde det ham bitterlig ondt, at Gidel ikke selv kunde se, at hun laa syg som en Prinsesse. Der var i den Stilhed, som Vognene pludselig iagttog nær ved Huset, noget næsten ligesaa Højtideligt som ved Forbøn i Synagogen. Men hendes Sygdom tiltog eller kom til en Krise, og Lægen erklærede, at han maatte skride til en Operation.

»Er der Fare derved?» spurgte Simon beklemt.

Lægen svarede: »Vi staa jo Alle i Guds Haand; men egentlig, overhængende Fare ser jeg ikke. Det er ikke værdt at opsætte; jeg vil komme lidt efter Middag.«

Da han var kommen igjen med sine Instrumenter og havde lagt dem tilrette, bemærkede Simon Levis skarpe Øjne, at han gjorde Korsets Tegn over dem. Skjønt man sjelden i det daglige Liv ser det Tegn blive gjort, kjendte Levi det dog næsten instinktmæssig og antog, at Lægen var bekymret med Hensyn til Operationens Udfald. Han sagde med tilspidset Mund, der saa baade indsmigrende og lidt maliciøs ud: »Undskyld, Hr. Professor, De gjorde et lille Kryds

over Deres Knive. Bliver De vred, naar jeg spør: Hvad betyder det?»

Professoren blev næsten undselig; i hans Stand plejer man ikke at bære Religiositet tilskue og allermindst at komme i Konflikt med Andres religiøse Følelser. Han svarede blidt og næsten undskyldende: »De skal ikke blive bange og heller ikke tage det ilde op, Hr. Grosserer. Det er blot et Tegn, jeg gjerne gjør, i min Guds Navn, naar et andet Menneskes Helbred og maaske Liv afhænger af min Haand.«

»Naa, et Tegn . . . i Deres Guds Navn . . . Hr. Professor,« sagde Simon i en Tone, der lød for Lægen som dum Høflighed. »Vil De ikke vente et Øjeblik, Hr. Professor? Vil De være saa artig at vente et Øjeblik?« tilføjede han strax efter og gik ind i sin Stue.

Han gav sig til at gaa op og ned med en Uro, som om han søgte Skjul, medens han sagde til sig selv:

»Was is do mehr? Hvad er der i Vejen? Simon, vær ingen Nar! Der er Ingenting i Vejen. Han er en dygtig Mand. Narrestreget, jeg kan være rolig, jeg har gjort Mit. Na, han gjorde et Tegn! Hvad er et Tegn? Et Tegn kan man sagtens gjøre; det koster ikke Noget! Kan Syge kureres ved at gjøre Tegn, saa bliver der ikke mange Apothekere. Og hvad kommer det mig ved? Tegnet schmatter*) ikke. — Men jeg kunde

*) Døber.

ikke lide det, da jeg saa det — jeg kan ikke lide det; det gjør mig benauet, jeg er benauet Det var, ligesom der blev En mere i Stuen. Og hvem er det? Han siger, det er hans Gud. Kemech*)! Hvis det er den rigtige Gud, er det dog min Gud. — — Adaunoi Elauheinu**), hvis det var Dig og Du stod og saa paa, at de trak og sled og skar paa min Søster Gidel for at gjøre hende rast, og Bal Hamoves***) stod udenfor, og Du saa sagde: »Hvorfor betaler hendes Broder Simon mig ikke de Penge, han skylder mig?« Schema Jisroeil†), jeg kan ikke holde det ud, det løber rundt for mig Hvor meget skylder jeg Ham? Narrestreger med det Legat efter min Død! Hvis Han vil have sine Penge og kurere Gidel, maa jeg betale i levende Live — hvor meget er det?«

Han aabnede en Skuffe, fremtog Papirer og gav sig til at regne med stor Omhyggelighed, vistnok aldeles mekanisk; thi han kjendte jo Facit, og Spørgsmaalet var kun om at tage en Beslutning.

Lægen aabnede Døren, saa med Forundring eller Forbavselse Simon Levi endog i et saadant Øjeblik sidde ved Papirer og regne, og sagde:

*) Indskrænkede Menneske, Dumrian.

**) Vor Herre, vor Gud!

***) Dødsenglen.

†) Hør, Israel! Jødernes store Paakaldelses- og Angstraab.

»Om Forladelse, Hr. Grosserer; men jeg kan ikke godt vente paa Dem, især hvis De har mange vigtige Forretninger.«

»Vigtige Forretninger? Det er en vigtig Forretning! Vigtigere, end De tror! Nu kommer jeg.«

Han lukkede Øjnene og næsten hele Ansigtet fast sammen og sagde: »Nu er det gjort.«

Derpaa gik han ind til Søsteren og sagde: »Gidel, min Søster leb, lad ham nu komme til, i Herrens, den almægtige Guds Navn. Jeg siger Dig, Du bliver rask.«

»Hvordan kan Du sige det saa vist?« sagde Gidel blidt og rystende af Angst, idet hun beredte sig.

»Hvordan jeg kan sige det? Hør efter, Gidelche, læg Dit Hoved herop, saadan«

Og hviskende ind i hendes Øre sagde Simon Levi: »Jeg har betalt Maser. Din Broder Mortche skal have de tyvetusinde Daler, han skal være den Første. Jeg skylder Vorherre dem, han vil være tilstede — skjønt ikke saa mange; men han skal have dem, alle tyvetusinde, for Din Skyld. Nu behøver Du ikke at være bange, Gidelche, og jeg er heller ikke bange.«

»Simon,« sagde Gidel, »Gott soll Dir beschien! Gud skal velsigne Dig!«

Fra den Tid af blev Simon Levi meget lykkeligere end før; han havde Fred i Sindet, var paa sin Maade munter og spøgefuld i daglig Omgang, blid og velgjørende, saa at han erhvervede sig det gode Navn, man, som alt anført i Begyndelsen af denne Beretning, skal have tilkjendt ham. Han kom ogsaa til Anseelse, skjønt ikke i en stor Kreds. Da Broderens Sager vare ordnede og Forretningen igjen gik godt og mere solidt end før, blev Sønnen Frederik gift med Rikke Jacobsen. Det var et stort Bryllup, og da Simon saa Bruden i det hvide Slør under Hruppern *) og sin Broder med Lystighed træde Glasset itu og sin Søster og Folk omkring pyntede og højtidelige, og han saa tænkte, at dette skønne Syn for en ikke ringe Del var hans Værk, lukkede han Øjnene og sagde: »Jeg takker Dig, almægtige Gud, for, at Du tog de 20,000 Daler fra mig, og Du skal i Fremtiden faa Alting ærlig og Mere til!«

Ved Bordet blev der holdt Taler, først for Brud og Brudgom, saa for Brudens Forældre; men da derpaa den, det tilkom, rejste sig for at udbringe Brudgommens Forældres Skaal, afbrød Mortche ham høflig og sagde: »En Skaal skal først. Min Broder Simon gaar foran. Hvorfor skal vi nægte det, som Enhver ved? Dette er hans Værk. Mine Børnebørns Børn skal velsigne hans Navn. Derpaa vil vi Alle raabe Hurra!«

*) Baldakinen, hvorunder Vielsen foregaar.

Da Simon begyndte at komme sig af sin Røise, følte han noget Blødt om sin Hals og noget Varmt ved sin Kind. Det var Bruden.

Saadan gaa det Alle dem, der ikke selv have Børn!
